

C. Verbernes variation eksemplificeret ved det dansk ord **"ses"**:

(verbet (at) se hedder (ku)ona på swahili og (ku)vona på shangana).

1. "Kirken ses af mange mennesker", *ses* er her passivformen (-*oniwa* på swahili).
2. "Fyrtårnet ses let på afstand", *ses* er her ikke passiv, men angiver en egenskab ved fyrtårnet, hvilket i bantusporg beskrives ved en særlig form (-*oneka* på swahili).
3. "Vi ses i morgen" *ses* angiver her en gensidig handling, hvilket også har sin egen form. (-*onana* på swahili).

Vores "ses" svarer således til 3 forskellige former i swahili og andre bantusprog. Hvor vi har to former (aktiv og passiv), findes der på bantusprog flere – også flere end eksemplet angiver, og som vi jo ikke har noget navn for.

Verberne på bantusprog har en rigdom, som vi slet ikke kender i vore vesteuropæiske sprog, og som vi ikke kan oversætte.

Dette er blot nogle få eksempler på forskelle i sprogenes struktur. Jeg kunne have valgt andre, men det giver forhåbentlig grundlag for følgende udsagn:

For søger man ukritisk at bruge vores latinske grammatik på bantusprogene, går meget af rigdommen tabt.

Logik

Undervejs i mine sprogstudier opdagede jeg, hvor meget min tankegang er påvirket af den logik, som jeg har lært. Jeg troede faktisk at den var universel, men min logik er bygget på de traditioner, vi har fra den græske antiks traditioner.

Denne logik afslører sig i sproget, og her følger at par eksempler på dette:

A. Brugen af "før og "efter"

På dansk er "X kommer efter Y" og "Y kommer før X" ensbetydende. Det er den samme logik, som vi bruger ved "større" og "mindre" X>Y = Y<X, og det viser vores lineære tidsbegreb:

————Y————X————> tiden

I bantusprog kan "X kommer efter Y" oversættes direkte fra dansk.

Derimod kan "Y kommer før X" kun siges med en negation: Y kommer på et tidspunkt, hvor X (endnu?) ikke var kommet.

Dette viser at bantusprogene ikke deler vores opfattelse af tid: At alle begivenheder kan ordnes kronologisk på en tidslinie - d.v.s en tallinie, som vi tænker os fortsætter ud i fremtiden.

B. Negation, brug af "ikke" eller "nej".

I min verden var negation et simpelt begreb: Hvis et udsagn er sandt, så er dets negation falsk, og omvendt:

"Han kommer" over for "Han kommer ikke". Et af disse er sandt, det andet falsk.

I bantusprog bliver negationen imidlertid bygget ind som en del af verbet:

"Han kommer" overfor "Han kommer-ikke", giver ikke nogen forståelsesproblemer.

men

"Alle eleverne læser" overfor "Alle eleverne læser-ikke" giver problemer.

Dette er ikke den negation, som jeg kender, og det kan let give anledning til misforståelser. Hvis min opfattelse af negation skal gengives, kan jeg ikke blot bruge "ikke", men skal omskrive til f.eks: "Der er nogen, der ikke læser".

C. En lille kuriositet i forbindelse med negation er følgende

Spørgsmålet "Kommer du i aften?" har to mulige svar:

- ja (jeg kommer), eller
- nej (jeg kommer ikke)

Det giver ikke problemer.

Spørgsmålet "Kommer du ikke i aften" har på bantussprog to mulige svar:

- ja (spørgsmålet bekræftes – jeg kommer ikke) eller
- nej (spørgsmålet benægtes – jeg kommer)

Er det måske ikke logisk!

Implikation, ("hvis-så") på bantusprog giver også nogle interessante logiske udfordringer, men det er svært at beskrive i kort form, så det nævnes kun her.

For søger man ukritisk at bruge vores græske logik på bantusprogene, går meget af forståelsen tabt.

Musik

Endelig et sidste eksempel, som ikke handler om sprog i traditionel forstand:

Mine elever på Luanshya Girls Secondary School sang meget smukt. Jeg fik nogle af sangene på bånd, men jeg ville gerne fastholde det på tryk. Da jeg så fik noderne, fandt jeg ud af at tonerne ikke kan skrives på vores nodesystem – sangene indeholdt toner, som vi traditionelt vil kalde falske toner. Jeg ser dette som en begrænsning i vores nodesystem. Dette system blev formaliseret i begyndelsen af det 18. årh gennem Bachs "Das Wohltemperierte Klavier". I den forbindelse blev "den tempererede toneskala" defineret matematisk: 12 halvtoner med samme frekvensforhold, nemlig $12\sqrt{2} \approx 1.0595$ med kammertonen A som fixpunkt. Når nu kammertonen har en frekvens på 440 herz, kan man selv regne ud hvilke toner, der hører med – alt andet får prædikatet falsk. Dette ændrer ikke, at mine elever sang meget smukt, men den skønhed kan ikke fastholdes med vores nodesystem.

Der findes ikke noget skriftligt system til at beskrive den musik, jeg oplevede, men der findes naturligvis musikinstrumenter til formålet – disse instrumenter kan så til gengæld ikke bruges til vores musik.

jane til Jødiske efternavne

InglêS til Sprogene i Mozambique

Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?

Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?

Henrik Klindt-Jensen til Ded borriijnholmska måled

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniplot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	Bogstavlyd
juli 2012	Dansk sprogævn
juni 2012	Den danske ordbog
maj 2012	Dialekt.dk
april 2012	dk.kultur.sprog
marts 2012	Korpus.dk
februar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
januar 2012	Ordbog over det danske sprog
december 2011	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
november 2011	Sproget.dk
oktober 2011	Svenska Akademien
september 2011	Ø (Schwa.dk)
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	

Forsøger man ukritisk at bruge vores nodeskrift på bantufolkernes musik, går meget af skønheden tabt.

Konklusion

Spørgsmålet i titlen lød: "Er oversættelse mulig?"

Mit svar er "**nej**", i hvert fald hvis oversættelse tages bogstaveligt: De ord, vi forsøger at oversætte, dækker ofte over begreber, ideer, relationer, og andet, som kan slet ikke beskrives med danske ord.

Et mere relevant spørgsmål er "Er forståelse mulig" og her er svaret klart "**ja**". Man skal blot åbne for nye perspektiver og acceptere, at der er flere indfaldsvinkler til verden. Det var kontakten med andre kulturer, der fik mig til at se den begrænsning, der ligger i kun at kende et sprog!

***Jørgen Dalsgaard**, pensioneret gymnasielærer
Associeret forsker ved Lingvistisk Afdeling, Århus Univ*

Læs også:

1. [Tolkning og oversættelse i Europa](#) Flytningestrømmen fra Nordafrika har sat Schengensamarbejdet under pres. Måske giver det sig udslag i en indskrænkning af arbejdskraftens fri bevægelighed i EUs indre marked. I Danmark diskuteres det at reetablere...
2. [Sprogene i Mozambique](#) Afrikas sprogætter. Bantusprog (rødbrune) tales i det meste af den sydlige halvdel af Afrika. Samtlige indfødte sprog i Mozambique er bantusprog (Kort: Wikipedia) Bantusprog Sprogene i Mozambique er alle bantusprog....
3. [Sprogpolitik i Mozambique](#) Grænserne i det sydlige Afrika stammer faktisk fra 1885, selvom de fleste navne er ændret. Landet Mozambique blev konstrueret – ligesom mange andre afrikanske stater – uden hensyn til lokale...
4. [Sprog og undervisning i Mozambique](#) Tosproget undervisning i Escola Primária Completa de Mahubo km 14. Indtil for nylig har al undervisning i Mozambique foregået på portugisisk, som var den tidligere kolonimagts sprog. Man er nu...

Tagget med: [Afrika](#), [bantusprog](#), [bemba](#), [Mozambique](#), [Musik](#), [negation](#), [noder](#), [oversættelse](#), [swahili](#), [talord](#), [Zambia](#)

6 kommentarer

Kirsten Klercke

16. januar 2011 • 17:04

Uhm – det er godt skrevet og har meget gods i sig! Virkelig værd at gå videre med, så spændende, bl.a. sprogfilosofisk. Jeg synes ikke, at nogle sprog er rigere end andre, men deres forskellighed (som også hænger sammen med samfundsforhold, naturlige betingelser osv. osv) er sandelig værd at inddrage

Svar

Jens S. Larsen

16. januar 2011 • 21:35

Det er noget forfærdeligt sludder, Jørgen Dalsgaard her bringer til torvs. Det fleste af de eksempler han kommer med, findes der analogier til i europæiske sprog, herunder så almindeligt kendte sprog som russisk og fransk.

Og så følger "vores" sprog absolut ikke den "græske" logik særlig strengt. Grammatik følger ikke de samme regler som logik, men alligevel er det muligt at oversætte mellem ethvert sprogs grammatik og logikken.

Noder kender jeg mindre til end lingvistik, men jeg er alligevel noget paf over at Dalsgaard kan skrive at "vores nodesystem" ikke kan beskrive toner der falder uden for den tempererede toneskala. Hvis de noder han fik udleveret ikke var skrevet i "vores" nodesystem, hvordan kunne han så se de var noder?

Svar

Ole Stig Andersen

17. januar 2011 • 04:18

Jeg synes også interesserede skal kunne fornøje sig over diskussionen af denne artikel på Kirsten Klerckes Facebookside: <http://www.facebook.com/#!/kirsten.klercke>

Svar

december 2009

november 2009

oktober 2009

september 2009

august 2009

juli 2009

juni 2009

maj 2009

april 2009

marts 2009

Skye Løfvander

17. januar 2011 • 10:12

@”Dette system blev formaliseret i begyndelsen af det 18. årh gennem Bachs ”Das Wohltemperierte Klavier”. I den forbindelse blev ”den tempererede toneskala” defineret matematisk: 12 halvtoner med samme frekvensforhold, nemlig $12\sqrt[12]{2} \approx 1.0595$ med kammertonen A som fixpunkt.”

Det er en meget udbredt misforståelse, som desværre har slået rod selv i konservatorie-undervisning. Der må indføres en distinktion mellem ’veltempereret’ (Bach) og ’ligesvævende’ (som du beskriver).

Matematikken og den teoretiske forståelse af mulighederne med ligesvævende temperatur samt realisering af brugen for lut-instrumenter fandt sted sidst i 16. århundrede. Ingen ved, hvilken stemning Bach helt præcist skrev DWK for, men det var ikke ligesvævende temperatur, som først blev udbredt på taste-instrumenter midt i det 19. århundrede og i den grad slog igennem i begyndelsen af det 20. Notabene parallelt med ’tonalitetens sammenbrud’.

Se http://en.wikipedia.org/wiki/Equal_temperament

Svar

Östen Dahl

21. januar 2011 • 22:45

På svenska kan man säga ”Vi hade främmande” och mena ”Vi hade gäster”. Vi skiljer på ”trä” (materialet) och ”träd” (’tree’). En del svenskar (inte jag själv) skiljer också i talspråket mellan ”ses” med långt e som är passiv och ”ses” med kort e som har reciprok betydelse. Vilka språkfilosofiska slutsatser kan man dra av detta?

Svar

Lars Dahl

31. januar 2011 • 21:16

Tak for en sjov og indsigtsfuld artikel om en stump af min verden.

Jeg har også arbejdet en del år i Tanzania. Og der er utrolig mange spændende fænomener at tage fat på. Jeg tænker dog på, at vi ikke behøver tage så vidt omkring for at opleve sproglige oversættelsesvanskeligheder. Breakfast, Frühstück og morgenmad referer til vidt forskellige typer måltider.

Tal på swahili afslører sproget som det, det er: et arabisk lingua franca. Min tid i Tanzania viste mig, at der er stor forskel på bantu-orienteret swahili som man finder i indlandet og det arabisk orieterede swahili som hersker på kysten. ”Fikra” refererer på kysten til ’tanke’ mens man i bantuversionen vil møde ”wazo”.

Jeg er antropolog og lidt sprognørd. Jeg synes de grammatiske forskelle til f.eks. latin eller tysk er til at håndtere. Sprogets historie gør, at grammatikken er så hård, at man med den på plads praktisk taget kan konstruere sig frem ligesom f.eks. på esperanto. Så jeg – ok faglig bias – er langt mere opslugt af de kulturelle forskelle der er i sprog anvendelsen.

@Östen Dahl: I Himmerland, DK sagde vi også i 60'erne at naboens havde fået fremmede (altså gæster). For de fremmede kunne sagtens være så lidt fremmede som bedstefar og bedstemor fra Vendsyssel.

Og jeg tænker her på min tid i Tanzania, hvor jeg ganske ofte var gæst, at det var en social position, hvor man havde nogle fortrin i forhold til husets beboere – altså at man var fremmet i forhold til (havde det bedre end) værterne. ”På 3.-dagen er det jemben (hakken)” sagde man – altså så var man ikke længere fremmed, men lige så tilbagetrukket som alle andre i huset: Mwenyeji – en af os.

Basi. Sina zaidi. Asante sana.

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.